

Euskal Herria ezagutuz

MUGAKO BIDEA (BERA-URRUÑA)

Mugako kontuak, belarrira

Mugak kontrabandoa eragiten du, gerra gordintzen du, bertakoen jarduera eta izaera taxutzen du. Eman eta kendu egiten du. Beratarrek eta urruñarrak bereizten –edo elkartzen– dituen lerroaren inguruan ederki dakite hori. Mugako Bidea proiektuak telefonoa instalatzeko audio-gida bat prestatu du, banalerro zati hori ibili ahala, mugako fenomeno bereziaren berri entzuteko.

| NAGORE IRAZUSTABARRENA |

Argazkiak: Asier Gogortza

Ibardinen hasi eta bukatzen da Mugako Bidea. Mugaren eraginaren erakusgarri da saltoki multzo berezia.

IBARDIN gaina da Mugako Bidearen abiapuntu eta helmuga. Baita inguru hauetan mugak duen eragin nabarmenaren froga ere. Hogeitik gora benta, mendi magalean, bereizte-lerroaren hegoaldean lerratuta, saltoki-gune bitxia osatuz. Tabakoa eta alkohola dira oraindik produktu izarrak, baina eskaintza geroz eta zabalagoa da: opariak, altzariak, arropa... Igande goizeko erosleen artean, mendiko arropaz jantzita, lekuz kanpo sentitzen gara ia.

Baina Ibardingo Turismo Bulegora iritsi, entzungailuak belarrietan jarri eta mugikorrean aplikazioa abiaraztean, gidari birtualak leku egokian gaudela baieztatu digu. Lehenik, bere burua aurkeztu du esatariak: sukaldea Urruñan eta komuna Beran dauzkan Erdikobordako Frantzisko Irazoki da; lagunartean, *Erdiko Patxiku* edo, besterik gabe, *Erdiko*. Pertsonaia eta haren sortetxea alegiazkoak izan arren, hemendik aurrera kontatuko dizkigunak benetakoak dira.

Gorria Bentako biribilgunean, 13. mugarrian, hasi zaigu berriro hizketan. Joan den mendearen

hasieran hantxe egurrezko benta txiki bat, Ibardingo lehena, zegoela esan digu.

2.500 kontrabandista Lapurdiko aldean

Bidegurutze horretan Urruña aldeira egingo dugu metro batzuetan. Berehala, errepidea utzi eta eskuinaldeko mandabidea hartuta, *Patxiku* deika sumatu dugu. Eta “muga non, kontrabandoa han” esakunea baieztatzen duen datu esanguratsua

“... pentsa ezazue zer izanen zen garai batean bidexka hauetan barna 30 kiloko zakua bizkar gainean genuela ibiltzea... eta ilunpean!”

bota du: 1870. urte inguruan, Frantziako mugazainek mugaren alde honetan 283 kontrabando-talde eta 2.556 kontrabandista zenbatu omen zituzten. Bera aldekoak ez ziren askoz gutxiago izango, maiz kontrabando kontuetan nahasita zeuden

guardiek zenbatzeko lana hartu izan balute.

Hesiaren ondotik maldan gora egingo dugu hurrena. Ibilbideko zatirik gogorrena da, baina bidelagun birtualaren hitzek arintzen dute aldapa: “... pentsa ezazue zer izanen zen garai batean bidexka hauetan barna 30 kiloko zakua bizkar gainean genuela ibiltzea... eta ilunpean!”.

Bidea laburra eta oro har erraza da. 3,74 kilometroak, audio-gidaren azalpenak lasai entzuteko geldialdiak eginez, bi orduetan egin daitezke; ibilbide osoa 300 eta 400 metroko altitudeen artean dago eta, beraz, garaiera aldeak txikiak dira.

Eltzezuak, mendizorriak, oihanzorriak...

Gure bidaideak kontrabandoaren gorabeherak xeheago azaldu ditu ondoren. Eta, besteak beste, Beran guardiei *eltzezuak* esaten dietela jakin dugu –Aezkoan *mendizorriak* esaten omen diete eta, Eugi aldean, berriz, *oihanzorriak*–. Bi egunerako muga zaintzera joaten zirenean, guardiek eltze handi bat eramaten zuten jana berotzeko eta haien arro-

Bidearen zati bat muga lerroaren gainean egin dugu, mugarriz mugarri, Larrun parean dugula.

pek usain nabarmena hartzen zuten. Horrek eman zien ezizena guardiei eta arriskua urrundik usaintzeko aukera kontrabandistei.

Mugatik bizi bai, baina tarteka hil ere egiten zirela gogorarazi digu, Ezkerreneko Bordako Rafael Elgorriagari gertatutakoa kontatuta: Bilboko ospitale baterako ebakuntza-tresnak omen zeramatzan, guardiek tiroz jo zutenean.

14. mugarrian heldu diogu berriro muga marrari; aitzakia polita harri kozkor hauei buruz gehiago jakiteko: 1856an amaitu omen zituzten zedarriak ipintzeko lanak; Beran 40 jarri zituzten eta, Nafarroa aldenik alde ebakiz, guztira, 276.

Edozer pasa zitekeen ezkutuan

15. mugarrian ikuspegia aparta da. Itsasora begira, mendebaldean Hondarribia ikusten da, parean Donibane Lohizune, eta harago Miarriz eta Baiona. Zerua garbigarbi dagoen egunetan Landetako hondartzak ere ikusten omen dira. Ekialdean Larrun daukagu –berata-

rrek Larun esaten diote; beraz, gure audio-gidak ere bai– eta handik aurrera, Atxuri, Mendaur, Bianditz eta, erdi gordeta, Aiako Harriak. Entzungailuetatik kontrabandoan pasatzen ziren produktuen zerrenda amaigabea datorkigu: tabakoa,

**1856an amaitu omen
zituzten mugarriak
ipintzeko lanak;
Nafarroa osoan 256 jarri
zituzten, Beran 40**

gatza, kafea, irina, kobrea, ardoa, pattarra, musean egiteko kartak, aziendak, bizikletak, orratzak, zapatat, botoiak, zilarra, puntillak, penizilina, traktoreak, irudi erlijiosoak, botikak... Talgo trenaren errodamenduak, esaterako, mendi hauetan barna pasa omen zituzten banakabanaka.

17. mugarrira iritsi baino lehen, mugikorrak berriro eskatu digu entzungailuak jartzeko. Oraingoan

kontrabando kontuak ez dizkigu Frantzisko Irazokik kontatuko; zuzenean, kontrabandoan aritutakoen ahotik entzungo ditugu.

Hortxe utziko dugu muga marra, eskuinera, Bera aldera, egiteko. Hemendik aurrerako bide guztia mugaz hegoaldera egingo dugu. Ez da zaila ibilbidea zuzen egitea eta, gainera, okerreko bidea hartuz gero audio-gidak abisatuko dizu. Baina galduz gero, bidelagunak ez dizu beti errieta egingo eta, hurrengo puntura iritsi baino lehen nahastuz gero, beharbada, Armalako harrobiaren berri emango dizu, opari.

Gerren arrastoak

Muga lerroarekin batera, kontrabandoa ere atzean utzi dugu, eta gerra hotsek inguratu gaituzte. “Muga tokia, gerra tokia”. Gune estrategikoa izanik, gatazka askok utzi dute arrastoa bazterrotan: Alzateko jaunak agindutako triskantzak, Napoleonen Gerrek, Karlitadek, 1936ko Gerrak, Bigarren Mundu Gerrak... 1813an milaka soldadu elkartu omen ziren lur

Ibilbideko audio-gidak bunker honetan sartzeko proposatzen du. 180 inguru eraiki zituzten Beran, Bigarren Mundu Gerran.

hauetan: batetik erretiratzen ari ziren frantziarrak eta, bestetik, aliatuak; ingelesak eta espainiarrak nagusiki. Larrun ingurua berunezko bala biribilez josi zuten eta eskualdean miseria zabaldu, topatzen zuten guztia arpilatuta. Bortziritan 600 lagun inguru hil omen ziren urte haietan, goseak eta gaitzek jota, hamarretik bat ia.

Bidean behera, Lartzin muinoa dugu parez pare, eta barruan, arrokan zulatua, komunikazio lanetarako bunker bat. Espainiako Gerra amaituta eta Bigarren Mundu Gerra betean, Franco beldur zen aliatuak sartuko ote ziren eta porlanezko defentsa lerro bat eraikitzeke agindu zuen. Bide osoan lagun izan dugun ahotsaren arabera, Pirinioetan 5.000 bunker inguru egin zituzten, Nafarroan eta Gipuzkoan 1.800, eta Beran 180 bat. Milaka eta milaka langilek jardun behar izan zuten horiek guztiak eraikitzeke, eta denak ez ziren militarrik; bunker horietako asko gerrako presoek behartuta eta baldintza latzetan jaso zituzten.

Hala, hurrengo geldialdia Okalarrereko bunkerrean egin dugu. Artilleriako bunkerra da eta barruan tankeen kontrako kanoia sartu behar zutenek, sarrera oso zabala du. Putzuren bat kenduta, sartzeko ez du inolako zailtasunik, baina eskuargia eramanda hobe, barruko gelako leihoa itxita baitago.

Azkenean ez zen aliatuen erasorik izan eta porlanezko zulo hauek ez zituzten militarrek erabili. Bertakoek, tarteka, bai, Patxiku Erdikoak esan digunez: neska-mutikoez jolasen ibiltzeko eta kontrabandistek paketeak gordetzeko.

Pertsonak ere eramaten zituzten alde batetik bestera

Ibardin bertan dugula, lehengo zerrenda luzean aipatu gabeko gaien kontrabandoari heldu dio telefono hitzontziak, giza kontrabandoari. 1936ko gerran ezkertiar eta abertzale asko pasa zen Urruñara, eta Bigarren Mundu Gerran soldadu eta judu andanak igaro zuen muga kontrako noranzkoan. Gerrak amaituta, pobreziak ekarri zituen kanpota-

Teknologia berriak mugako bide zaharretan

Mugako Bidea audio-gidaren laguntzaz egiteko, nahikoa da Android G4+ sistema operatiboa duen smartphonea izatea. www.mugakobidea.com webgunean instalatu daiteke aplikazioa doan eta, ondoren, euskarazko, frantsesezko edo gaztelaniazko ibilbidea kargatu. Ibilbidearen mapa ere bertan deskargatzeko aukera dago. Telefonorik ezean, Berako Turismo Bulegoak lau gailu jarri ditu bisitarien eskura.

Abiapuntura iritsita, entzungailuak konektatu eta aplikazioa martxan jarri besterik ez da egin behar. Telefonoak GPSa erabiliko du uneoro non zauden jakiteko. Ibilbidean dozena bat inguru audio-puntu jarri dituzte eta horietako batera iristean telefonoak bibrazio bidez eta joare-soinuz abisatuko dizu.

rrak, zehazki portugaldarrak, muga honetara. Berako hilerrian bost portugaldar omen daude ehortzita. Mugaren argi-ilunetan hori da ziurrenik alderik ilunenetakoa.

Baina gure bide-erakusleak mezu baikorraz eman dio amaiera Mugako Bideari. Behartutako banalerroari etekina atera diote. Eta eguerdi partean Ibardin bildutako jendetza ikusita, bistan da aurrerantzean ere aterako diotela. Bereizteko jarritako marrak elkartzeko baliatu dela dio Patxikuk, eta “gaueko lanak sare haundi bat egin zuela, bi aldeetako euskaldunak lotu zituena”. Hori baieztatzeko, bere azken aholkuari jarraitu diogu: “Sartu bertzenaz euskaldunak ibiltzen diren bentaren batean... sartu-sartu eta aditu”. ■

Bisitatu Ihesi.com, aisialdirako webgune parte-hartzailea.